

Bisschop Bekkers gaf persoonlijk opdracht voor de bouw van de Goede Herder kerk in Eerscht. De schepping van architect Pieter Dijkema, met Invloeden van de Bossche School, is een vertaling van het Tweede Vaticaans concilie en het optimisme van de jaren 60. Door concrete plannen om in De Goede Herder kerk woningen te realiseren dreigt het gebouw op korte termijn onherstelbaar beschadigd te worden. Financieel gewin lijkt te prevaleren boven de onschatbare cultuurhistorische en architectonische waarde van het gemeentelijk monument.

Door: Rik Nelissen-Stassen,

Een kerk bij de tijd

Bisschop Bekkers gaf Pieter Dijkema uit Nijmegen de opdracht voor het ontwerp van een kerkgebouw in zijn geboortedorp Sint-Oedenrode. Op een stuk grond dat geschonken werd door zijn ouders moest in de nieuwbouwwijk Eerscht, de Goede Herder kerk gebouwd worden. Bekkers heeft de invloeding van 'zijn' kerk, door diens vroegtijdige overlijden, niet mee kunnen maken. In de volksmond werd de Goede Herder echter wel decennia lang de Bekkerskerk genoemd. Een bezienswaardigheid waarvoor belangstellenden uit het hele land, per touringcar naar Sint-Oedenrode afreisden. De jaren 60 van de vorige eeuw betekenden een kantelpunt in de naoorlogse wereld. De jongere generatie wilde zich losmaken van de behoudende gevestigde orde en ging op zoek naar vrijheid, gelijkheid, openheid en tolerantie. Studenten eisten inspraak op het bestuur van de universiteit, vrouwen streften voor een plaats naast de man en als volwaardig lid van de samenleving en de Rooms Katholieke Kerk wilde met het Tweede Vaticaans concilie de Kerk 'bij de tijd' brengen. In dat licht ontwierp Pieter Dijkema in 1963 de nieuwe parochiekerk van Eerscht, een kerk voor het volk. Met haar 825 zitplaatsen zou het 't laatste grote godshuis zijn die in de golf van optimisme van de jaren 60 gebouwd zou worden in het bisdom Den Bosch.

Wezenlijk bouwen

De architect nam in de jaren 50 deel aan de Cursus Kerkelijke Architectuur, die later bekend zou komen te staan als de *Bossche School*. Er waren in de Tweede Wereldoorlog meer dan 500 kerken verwoest. Deze moesten herbouwd worden, maar op een architectonisch zuivere manier en volgens de nieuwste inzichten. Pieter Dijkema is aanvankelijk een van de leiders van de Cursus, totdat Dom Hans van der

De Goede Herder dreigt onherstelbaar beschadigd te worden

Laan en zijn broer Nico meer invloed kregen.

Dom Hans en Nico van der Laan ontwikkelden een theorie waarmee gebouwen ontworpen kunnen worden die 'rust en ruimte geven aan de menselijke geest'. In zijn boek *Het Plastische Getal* introduceerde de pater het gelijknamige Plastische Getal, een vaste verhouding die leidt tot stelsels van opeenvolgende maten tot het zevende. Als je, volgens van der Laan, dat Plastische Getal toepast in het ontwerp en je je daarbij laat leiden door een aantal, door hem ontwikkelde, begrippen en wetmatigheden zou dat pure en harmonische architectuur opleveren. Pieter Dijkema raakte geïnteresseerd in het Plastische Getal, maar stond erg kritisch tegenover de weinig ruimte latende regels die stellen hoe het ontwerp zich dient te verhouden tot de maatvoering. Volgens Dijkema beantwoordt de theorie van Van der Laan niet aan het geheim van de architectuur en het rijk perspectief van de heen- en weergang tussen binnen en buiten. Het komt tot een breuk tussen de twee.

Binnen en Buiten

Het binnen en buiten en de relatie die die twee begrippen tot elkaar hebben intrigeert Dijkema. Hij ziet in de fenomenologie van de filosoof Martin Heidegger een mogelijkheid om deze vraag te beantwoorden. In zijn proefschrift 'Innen und Aussen' uit 1960, analyseert de promovendus menselijke verblijven van de vroegchristelijke periode tot de moderne tijd, van nederzettingen in Kameroen tot de Unité d'Habitation van Le Corbusier. Daarbij stelt hij steeds de vraag hoe het Buiten zich verhoudt tot het Binnen en of er sprake is van een Midden. 'Want', stelt Dijkema in zijn proefschrift: 'De mens gaat telkens heen en weer tussen binnen en buiten, tussen geborgenheid en 'bloot gesteld staan'. De mens zoekt als het ware naar een midden tussen dat buiten en binnen. Het is de architectuur die dat midden verschaft: niet louter onderdak verschaffen, maar de mogelijkheid bieden 'binnen' en tegelijk 'buiten' te zijn: binnen en buiten bij-een.'

Vleesgeworden theorie

De Goede Herder kerk in Sint-

Oedenrode is de vleesgeworden theorie van Pieter Dijkema. Aan de schepping van het gebouw gaat een intensieve studie vooraf, Dijkema baseerde het ontwerp op zijn inzichten zoals omschreven in zijn proefschrift, maar haalde ook inspiratie uit vroegchristelijke tempels. Het ensemble van gebouwen hebben invloeden van de *Bossche School*, de *Delftse School* en het *Nieuwe Bouwen*, maar zijn vooral vormgegeven volgens Dijkema's eigen visie op architectuur. In eerste opzicht kan het complex een dominante of ontogankelijke uitstraling hebben, maar het bouwwerk

nieus samengaan met de menselijke maat. De liturgische ruimte is geen basilica zoals je die in de Bossche School kerken aantreft, het kent ook geen transept in de traditionele zin van het woord, maar een Midden. Op de plek waar het Buiten en Binnen Bij-een komen staan het altaar, communiebanken en het tabernakel waar de gelovigen omheen zijn geschaard. Vanuit drie amfiteaters met oplopende tribunes zijn de kerkbezoekers geen volgzzaam toeschouwer die enkel ja en amen hoeven te zeggen om vervolgens in gedachten af te dwalen naar allerlei dagelijkse besomeringen, maar actieve deelnemers aan de eucharistieviering.

Rijkdom door leegte

Glas in lood ramen ontbreken, evenals beelden van heiligen of rijk gedecoreerde altaarstukken. Net als het exterieur is het interieur van de Goede Herder sober. Niets dat afleidt van de reden waarom men de misviering bezoekt, want de decoratie is slechts functioneel. De kerk komt tot leven als je je voor haar openstelt en in haar verdiept. In die ogenschijnlijke soberheid en leegte

wil juist dienend zijn en niet pretentieus overkomen. Doordat het is opgetrokken uit baksteen, staal, beton en glas die minimaal bewerkt zichtbaar zijn gelaten is het puur en eerlijk vormgegeven. De kerk, de parochiezaal en de pastorie vormen als het ware de armen die een uitnodigend gebaar maken. Ze verwelkomen je, leiden je naar binnen. De bezoeker zal ook merken dat er op een heel subtiele wijze een overgang plaatsvindt van buiten naar binnen, van licht naar donker, van profaan naar sacraal.

Wat opvalt is het vernieuwende grondplan dat een directe vertaling is van de uitkomst van het Tweede Vaticaans concilie. Tegelijk is de plattegrond ouderwoud en vertrouwd, het biedt geborgenheid en roept op tot betrokkenheid. De ruimte is groot, maar wordt niet als zodanig ervaren. Dit komt door de liberale toepassing van het *Plastische Getal* waardoor de verhoudingen harmo-

schuilen een rijkdom aan symboliek. Dijkema heeft, in de beste zin van het woord, een beleving gecreëerd, waardoor de liturgische handelingen volledig tot haar recht komen. De dienst van het Woord waarin de priester voorleest uit de geschriften en het evangelie vindt plaats op een verhoging voor de absis. De preekstoel staat exact in het meerkundige midden van de ruimte. Als of de architect hiermee wilde aangeven dat we geloven, maar niet zeker weten, we laten het in het midden. Boven de preekstoel hangt een lamp die uit vier kokers bestaat, die zodoende het ene evangelie dat ons overgeleverd is door de vier evangelisten vertegenwoordigd. Voor de dienst van de Tafel dalen de priester en zijn gevolg de trappen af, naar het altaar op grondniveau. De pastoor is hiermee gelijkwaardig aan de gelovigen. Hij heeft een belangrijke functie, zit aan het hoofd van de tafel, maar is net als ieder ander een tafelgenoot die

deelt in het brood en wijn, de belichaming van Christus. Nieuw was ook de opzet waarin het mens-zijn en de mens die het contact zoekt met God centraal staan. Er zijn een weg van Licht en een weg van Leven. Ze symboliseren het pad die wij mensen in het aardse en spirituele leven afleggen en gaan langs de sacramenten die ze vertegenwoordigen. De lijnen kruisen elkaar bij de paaskaars en eindigt in de absis bij de afbeelding van de Verrezen Christus.

Herboren

Als Martin Schneeberger in de jaren 90 pastoor wordt in Sint-Oedenrode treft hij een boeiend, maar architectonisch verwaarloosd gebouw aan. Hij zoekt contact met de geestelijk vader van de Goede Herder. Er ontstaat een samenwerking tussen de pastoor en architect die meer dan tien jaar duurt. Samen vervolmaken ze het interieur van de kerk. De toevoegingen zijn subtiel, ze verrijken de ruimte en daarmee de vieringen, zonder om aandacht te schreeuwen. De Goede Herder is herboren en wordt geroemd door vakgenoten, kunsthistorici en de internationale architectuur pers. Hoe glorieus in al haar eenvoud de Goede Herder kerk ook schitterde, het aantal gelovigen nam zodanig af dat er in 2014 besloten werd om de kerk uit de eredienst te onttrekken.

Hedendaags monument

Het bestuur van de Odaparchie heeft de Goede Herder onlangs verkocht aan een projectontwikkelaar. Deze wil in en naast de kerk appartementen realiseren, maar daarvoor moet het bestemmingsplan nog gewijzigd worden. Als dat doorgaat betekent dat weliswaar een stijging in economische waarde van het complex, maar daarmee verliest Sint-Oedenrode een gemeentelijk monument van onschatbare architectonische, cultuurhistorische, religieuze en filosofische betekenis. De Goede Herder is meer dan een monument die een tijdsbeeld vertegenwoordigt. Ze kan heden ten dage juist een rol spelen in de toenemende behoefte aan verdieping, spiritualiteit en zingeving en dienen als centrum voor ontmoeting en bezinning voor de streek en daarbuiten. Ik pleit daarom voor herbesteding die geen vernietigend effect heeft op de architectuur en filosofie van het gebouw. Daarom vraag ik aan de betrokken partijen en de Rooise gemeenschap na te denken over de vraag of financieel gewin belangrijker is dan het behoud van een gemeentelijk monument van onschatbare waarde.

Rik Nelissen-Stassen,
Sint-Oedenrode
Pieter Dijkema Stichting
www.degoedeherderkerk.nl

**OOK BIJ ONS
KUNT U TERECHT
VOOR:**

- duurzame houtsoorten
- duurzaam hang- en sluitwerk
- duurzame beglazing

**houtbewerking
ELBECO**

Nijverheidsweg 14 | 5492 NK Sint-Oedenrode
t. 0413 474286 | houtbewerkingelbeco.nl

mooi rooi.nl

**Adverteren op
www.mooirooi.nl**

Een slimme zet!

PATRICK VAN DER HEIJDEN

Dak & Zinkwerken

Wilgenstraat 28
5492EM Sint-Oedenrode
06-24877247